

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Franciška z Rimini.

Žalostna igra v petih dejanjih.

Spisal Silvio Pellico.

(Konec.)

Tretji nastop.

Frančiška i Pavel.

Pavel. (*pridere noter z mečem v roci*)

O bezkončna radost!

Še enkrat vidijo oči te moje!

O stoj — ker ako greš — za tabo pojdem —

Franč. Predrzneš — reva jaz — odkod ta meč? —

Pavel. Podkupil straže z zlatom sem!

O Bog,

Zločinstvo novo!

Pavel. Prišel sem, zločinstvo

Overat! — Nad menoj si ne potaži

Lančot tegotne ljubosumnosti. —

Verjemi, da pogubiti te hoče!

Strahotna groza semkaj tira me:

Komaj sem v spanje bil oči zatisol,

Prikazen grozno v sanjah videl sem:

Vtopljen v krvi vmirati te vidim,

S postelje planem, da te otmem smrti!

Imé na ustnih, moje — pa izdahneš! —

Brezupne grozne sanje! Prebúdim se,
In pred očmi stoje mi divje sanje —
Mrtvaški znoj — glej, kaplje mi od las,
Ko sanj spominjam se! —

Franč. Pomiri se! —

Pavel. V tegoti divjej nagloma se dvignem
Podkupim plahe briče — zgrabim meč —
Oh bal sem se, da žive te ne najdem.
Pa našel sem te spet, o blagor meni!
Kraljica mojemu si srcu — vkaži,
Posvečen tebi je moj meč — umreti
Želim za te — —

Franč. O spameti se, Pavel,
Odpustil nama je, ki sramotiš ga! —
Zapusti me — kaj upaš?

Pavel. Dokler varne
Ne vidim te z očetom zunaj teh
Zidov — ne morem zapustiti te! —
Nezgodo strašno slutim radi — tebe
Ne ljubiš ne, — Frančiška — vdala si se —

Franč. To mora biti —

Pavel. Ali reci mi;
Kedaj in kje se zopet vidiva?! —

Franč. Kedár na zemlji konec bo bezbožnej
Ljubezni najinej — —

Pavel. O nikdar, nikdar! —
In nikdar več ne vid'va se — nikdar.
Frančiška, roko deni mi na srce,
In ko na srce svoje roko to
Pritisneš — o spominjaj se, kakó
Je tolklo — tolklo silno je, o silno!
Al bilo dolgo več ne bo! —

Franč. O ljúbav!

Pavel. Goreče ljubil bi te bil in srčno,
Pretekel ne bi bil nikoli dan,
Da ne bi skrbno bil si prizadeval,
Da te osrečim vedno bolj i bolj! —
Storila bila bi — o čarna misel! —
Očeta me otrok enacih tebi —
Učil in vadal bil bi deco svojo,

- Da bi častili te za Bogom prvo,
Enako meni, žarno te ljubili! —
- Franč. Da le poslušam te — je vže pregrešno —
- Pavel. Al meni ni —
- Franč. O dalje ne govori —
Spominjala se vedno bom, kaj dolžna
Soprogu in prisegam svetim sem;
Pred licem Božjim čuj zavezo sveto:
Ak prej ko mene pokosi ga smrt,
Ko vdova žalovala bom po njem,
Spomina nanj nikoli ne oskrunim —
Ljubila tebe bom samo na tihem —
- Pavel. Pač slabo si umela me, Frančiška,
Jaz zla ne snujem — naj živi mi brat,
In mene naj le umori — al varna
Pred moževo srditostjo ti bodi.
Frančiška — in še dolgo živi, živi —
In ljubi me na tihem! V sanjah svojih
Turobnih videla me često bodeš,
Enako senci blaženej bom stal
Po dnevi i po noči ti na strani
Častil te in priklanjaj se ti vedno — —
- Franč. O Pavel! —
- Pavel. Oh nemil je nama Bog
Brez srca bili so ljudje! —
- Franč. O tiho —
Pogubili so naju! (*zove*). Oče, oče! —
- Pavel. Pravice do otrok več nima oče,
Ki krutim željam svojim je žrtvuje! —
Kdo cvetje krasno tvojih let mladostnih
Osul in v večnih solzah je potópil? —
Kdo vnel ti v prsih je vročnico grozno,
Ki srce žgé ti vedno i razjeda? —
Kdo te na groba rob je pahnol — ? Oče! —
- Franč. Bezbožno govoriš — al šunder čujem —
- Pavel. Iz rok mi nihče več te ne iztrga! —

Četrty nastop.

Lančot, Gvido i prejšnja.

- Lančot. O strašen mi pogled! Ti, Pavel, tukaj!!
 Izdale so me straže! — Gnjeva treptim!
 Zató tedaj poklical si me, Gvido,
 Da priča bil bi tolike sramote?
 Poslala je zvijačno te po mene,
 Zbežáti htela sta al spuntati
 Na mene se — umreta naj oba! —
(Potegne meč ter napade Pavla).
- Franč. O sum krivičen! —
- Gvido. O nevredna hči!
 Prisiljen sem, da te proklinjam —
- Pavel. Mrzé te vsi, Frančiška, jaz te branim —
- Franč. Pomirita razkačena se brata,
 Med meča vajina se vstopim: kriva
 Jedinó jaz sem! —
- Lančot. *(prebode jo.)* Umri tedaj bezbožna!
- Gvido. O reva jaz! —
- Lančot. In ti plahun ničemni,
 Zdaj brani se! —
- Pavel. *(vrže meč na tla — nastavi se, da ga Lančot prebode)*
 Prebodi me! —
- Gvido. Kaj činiš? —
- Lančot. O Bog, čegava kri?! —
- Pavel. Gorjé — Frančiška — ! —
- Franč. Oh oče mili — vi ste me prokleli —
- Gvido. Odpuščam ti, o hči! —
- Pavel. Frančiška draga,
 Jaz kriv sem, da pogineš —
- Franč. *(umiraje)* Večne muke
 Gorjé — oh — v peklu — naju — čakajo! —
- Pavel. *(umiraje)* Ljubezen najina pa naj bo večna,
 Izdahnola je dušo — jaz umiram —
- Lančot. Umrla je — Tvoj dar ta meč je, Pavel,
 Naj zasadi se meni v prsa —
- Gvido. Stoj! —
 Vsaj v krvi tej je tudi tvoja kri —

Dovolj je že na tem, da mrkne solnce,
Na ta prizór — ko bode posvetilo!

Zastor pade.

Konec igre.

Poslovenil J. Severjev.

Paganini.

Črtica iz njegovega življenja.

J. Pakj.

(Konec.)

Ali kakova tišina nastane v gledišči, ko Paganini vzeme gosli in lok v roke! Kakova tihota med občinstvom, ko se zasliši prvi glas goslij! In kakova sprememba v Paganini-ji samem! Jegova postava, preje sključena in pohabljen, podigne se naenkrat kvišku kakti čarobno močjo pretresena in oživljena; jegova oseba se hipom vzviša in vzravna; kot jeklo, kot srebro, kot bron mu poje struna pod lokom. Kakor Orfej on mami svoje poslušalce; zdaj jih vznáša seboj v nebeške, čiste višine; zdaj se strunini glasovi kot ognjeni utrinki v nebrojnih cvetličicah in iskricah spuščajo in pogrezajo nazaj k zemlji; zdaj sipljejo gosli stotero in stotero zvokov in vsakovrstnih instrumentalnih glasov iz sebe kot iz neizerpljive zakladnice; na enkrat švigne iz njih blisek in vihra, a kmalu se glas zopet pomiri in utolaži. Poslušalcem ježijo se lasje; ustavlja se jim sapa; prestane jim dihanje od zamaknenja, čudesa, sile in miline občutkov. Gledišče je podobno mrtvo ležečej morskej gladini, nad katero plavajo edini glasovi Paganinijevih goslij. Samo tu pa tam izviije se kakovemu ganjenemu poslušalcu globoki izdih iz prs, koja ne mogo preveliko sladkost občutkov več prenašati.

Ko Paganini preneha, ploskanja noče konca in kraja biti. Kakor od potresa maje se poslopje ploska in krika. Nekteri čestitelji in občudovatelji Paganinijevi uprav divjajo, ter rokami in nogami, kriljenjem in dviganjem celega telesa kakor besni odobravajo velikega mojstra, takó, da je ta prisiljen, povrnoti se na oder ter ali prejšnjo igro ponoviti ali pak drugo novo zagosti.

Ko se Paganini ustavi in na novo igranje pripravi in ko zopet občinstvu obraz pokaže, stopi bliže pred poslušalce ter se pokloni. Brž zopet utilhne gledišče kakor poprej; vse pričakuje, kaj bode mojster zopet zagodel. — Ali čudo golemo! —

Eden krepki rsk po goslih in zasliši se v gledišči grozoviti — oslovski rig i—a! takov rig, da se vse začudjeno povprašuje, odkod bi bil. A

mojster Paganini se brž pokloni in reče na ves glas: „To v zahvalo onim, koji so se mi s početka posmehovali!“ —

Utisek teh besed provzroči nepopisljivi prizor. Občudovalci Paganini-jevi šče huje divjajo od vznešenosti, a razžaljenci nasproti vičejo, sičejo, psujejo in se Paganiniju s pestmi in palicami grozijo. Ta pak šantaje uteče z odra in iz gledišča ter zbeži šče tisto noč iz Ferrare. Razdraženosti nij popisati, kakova je na Paganinija nastala; kajti vedeti se mora, da v Ferrari nij večje razžalivke in psovke od posnemanja oslovskega riganja proti komu; s tem Ferrarčana do krvoprolitja razkačiš. Zato je Paganini, vesel da se jim je maščeval, iz mesta šila in kopita pobral, da ne bi bil za svoje poroganje zaslužene kazni prejel.

To je povest o „oslovskem rigu“ Paganinijevem.

Blaženka.

Novela.

(Konec.)

Mati je zatajevala grozno zdvojnost (obupnost), ki je pretila njenemu srcu. Sedé kraj postelje milene hčerke tolažila jo je ter govorila jej besede ljubezni i upanja. — Uboga mati! —

Ko je prva zarija prisvetila v mirno sobico bolne deklice, ozrè se na drago in bolestno obličje preljube hčeri, ki je že eno uro počivala v blagodejnem spanji.

Gleda jo — O Bog — in spominja se, kako je bilo takrat — in doždeva se jej, da vidi blede obličje Ančike i Franjice, kajti enaki ste bili tudi oni dve zadnji dan jujnega življenja! —

Sedaj sklenivši tesno roke k molitvi, kipé jej iz globočine srca goreče i neme prošnje k Bogu, naj jej zanese ono žrtvo, ali naj jo raji k sebi pokliče pred njeno hčerjô.

Zdravnik je zopet prišel. Dolgo se je mudil pri bolni deklici. Držé jo za onemoglo roko poslata jej žilo, v kateri pa je bilo še malo življenja. Sam pri sebi izgubil je že vse upanje. Vsega ni mogel storiti. Med tem zbudi se Blaženka z rajskim angelskim smehljanjem, ki je srce krčilo i sililo na jok.

Tako prejde štirinajst dni. Blaženka ni več vstala s postelje. Nikoli ni plakala, nikoli ni bila nevoljna, temveč še karala je druge, da toliko plakajo po njej zarad bolehnosti, ki je še ne čuti, in ktere bode v kratkem konec. —

Pa naj molčim o bolečinah roditeljev, bridkosti matere, ko je slutila, da tudi njej ubega življenje z življenjem edine hčerke — ne bom pravil o nemi tugi, o vednem, neprenehljivem molčanju očetovem v onih dneh, kajti do-

mišljija moja omaguje tu. Kdor je videl takove bridkosti v družini, more jih čutiti — dopovedati nikdar ne! —

Dne 20. prosenca razsvetljevala je izbo borna brleča svetilnica na pol skrita v nekem kotiču. Čuti ni bilo drugzega nego težko dihanje — po tem pa glas, ki je izgovorjal svete besede tolažbe nebeške, besede tihe goreče molitve.

Blaženka se je spovedavala. Izpovednik sedi ginjen i osupnjen zraven postelje. Storivši nad njo sv. križ sklone se na zglavje k umirajoči deklici. Ta povzdigne oči proti nebu, položi sklenjeni roki na prsa ter govori udano i sramežljivo s tresočim onemoglim glasom: —

„Mnogokrat sem že prosila Boga milosti, da bi mi podelil umreti v nadi, da so mi odpuščeni moji grehi. Oh ko bi vedeli, kako mi utriplje srce, kako se mi moti i meša pamet! Da spoznam, grešila sem pred licem Gospodovim! Odkrila nisem srca roditeljem, katerih življenje je bilo vedno požrtvovanje v moj blagor. Ali mi bodo odpustili oče i mati — ali mi bode odpustil Bog? Ta dvomba — ona me trpinči i muči više nego . . .“

„Ne plaši se, mila moja hčerka — Bog je usmišljen oče, ni je pregrehe, da bi je Bog ne odpustil skesani duši. — Okrepčaj se tedaj, daruj mu svoje trpljenje i bridkosti . . .“

„Oh ko bi mi mogli častiti gospod! pogledati v srce, in brati v njem — oh meša se mi — ne najdem besed — O blažena Devica, pomози mi!“

„Umiri se deklica, potolaži se! Morda sedaj v tej uri ti je Bog vže odpustil!“ —

„Res? o ponovite, ponovite mi te tolažilne blažne besede. One me zopet oživé, dajó mi moč, da dopolnim svojo žrtvo ter vam odkrijem vse svoje srce. Poslušajte me. — Leto je — leto ali še več. Bilo je jeseni, vračaje se z materjo domu, srečali sve nekega slikarja — zalega mladenčca — po naključbi vsi ga srečali. Bil je sirota nesrečen, povedal je materi i meni zgodbo svoje mladosti — oh zgodbo, da bi se človek razjokal! — Rekel je, da le za kratek čas ostane v tej okolici. Ali potem, nedeljo v vaški cerkvi i mnogokrat potem o dnevih najinih sprehodov razločila sem ga izmed družih že od daleč. Zdelo se mi je, da hodi za menoj. Iz svojega okna videla sem ga pohajati po našem griču, ob zidovji našega vrta. Komaj je zapazil, da ga je kdo videl, nagloma je izginil. Zamislila sem se pogostoma — oh premnogokrat v globoke misli — v moje misli upletala se je vedno podoba neznanega mladenčca, bila mi je zmirom v spominu, ali nikdar je nisem mogla — nikoli je nisem hotela izgnati iz srca! — Bila sem sama — sama — mojih sester ni bilo več tam — iskala sem jih zastonj, kakor nekdan po stezah, po livadah. — Nemilo osodo onega mladenčca — čutila sem jo tu — le notri — ganilo mi je srce, — milovala sem ga! — Ko sem ga videla naslonjenega na drevo premišljevat i jokati —

— Dà, povedala vam bodem vse! Več ko enkrat sem iskala, da bi se srečala — po nevedoma — i srečala sva se tudi — pa rekel ni mi besedice.

„Ko je prišla zima, morala sem iti v mesto, in življenje mi je venelo — kakor je medlela moja duša — kajti više mesecev nisem ga videla več. — Necega dne, sedaj je ravno šest mesecev — prinese mi nekdo pismo; bilo je od njega! — O gospod! pisal mi je, da če ga le poznam, če se le spominjam še njegovega imena in njega samega — če se mi usmili — njegova nesreča — v imenu najsvetejšega na svetu, naj mu vsaj dam znamenje — da ga ne odženem enkrat, ko se v dveh letih zopet povrne, vredneji mene i mojega rodu — i me zaprosi moje ljubezni! — Mili Bog, pretresla sem se, sprevidela sem, da ga vže ljubim!“ —

Blaženka pade na zglavje, zakrije si obraz z obema rokama ter ihti polna bridkosti. — Izpovedniku so skrivej kapale solze po rešnobnem licu.

„Takrat nisem povedala mojim roditeljem“ — povzame z nova deklica — „Ali zagotavljala sem mu, da mu sem dobra i v zastavo dam mu zlat križček, ki so mi ga bili podarili mati. Vedela nisem, koliko cene je zame! — Nisem ga več videla niti kaj zvedela o njem. V teh samotnih žalostnih dneh živela sem dovolj srečna v spominih i sanjah o njem! — Ni dolgo, znano vam je, da me je gospod J. snubil pri očetu. Molčala sem do tedaj. Uzroka nisem imela, da mu odrečem roko. Imela bi bila razodeti svojo ljubezen, svojo zaobljubo — ali udati se žrtvi ter — umreti! Toda moči nisem imela, da bi bila odkrila sree, vedno sem se nadejala, da bodem, pa nisem nikoli! — Na dalje, poznavajoča očeta i vedé, da me mislijo oče žrtvovati neljubljenemu možu — čeravno me tako neizrečeno ljubijo, molčala sem ter pobesila glavo, odločivši, zaročiti se z možem, ktere ga bi mi dali oče. Ravno ono jutro, ko je bila moja poroka v cerkvi končana, ko smo se vračali izpred altarja — oh zakaj, čemu le? — bil je oni mladeneč nazoč — meni nasproti, spredaj za dvermi — uprte oči v mene nepremično — s smrtnobelim obličjem stal je tamkej — zdi se mi, da ga še videm! — O častiti gospod, milujte me! — Oni hip bilo mi je slabo, slabo za umreti! — Sedaj dà, čutim — sedaj je življenje, pri kraji, Ali izdihujem v globočini srca — izdihujem zarad obupnosti, v katero pahnem s svojo smrtjo vse svoje drage. Toliko plakajo zarad mene, katera zaslužim tako malo, zarad mene, katera se komaj predrznem upati odpuščenja od Boga!“ —

O zori naslednjega dne izročila je čista deklica svojo dušo Bogu. Nikdo ni plakal krog njene postelje, kajti vse je navdajala ona globoka nezaceljiva bol, ki brani solzam, da se uderó iz oči. — Le mati njena, brez čutja i skoraj brez življenja ležala je Blaženki na prsih! —

„Ta duša je zaspala v Gospodu!“ — reče duhovni sloznim glasom.

In blagoslovi z blagoslovljeno vodó posteljo in truplo device v večnost preselivše se! J. + aj.

Dalmacija, cvet književnosti hrvatske XV — XVIII. veka.

Hrabroslav Fékonja.

(Dalje).

Nikola Nalješković, iz gradjanske, obitelji porodil se je v Dubrovniku ok. l. 1510 od oca Stjepana, trgovca i matere Kate Radaljevićeve. Prve nauke prime od strica si Avgustina, vladike Tribinjskega. Učil se je v mladosti navlastito matematike, astronomije i lepe literature. Po volji očinoj mora se proti svojem u nagnutju l. 1535 oženiti s Lukrecijom Zuzerića, sestrom slavne Cvete, ter ostaviti knjige i učenje, da se povse posveti trgovini. Ne dolgo posle izgubi po nesreći imenje. Mlada supruga odbeži mu v samostan kot duvna reda sv. Benedikta. A Nikola kmalu obnovi, deloma vlastitoj marljivostjo, deloma pomoćjo bogatih virov svoje hiše, stari cvet svojega trgovstva, ter vzame posle rodjakinjo si Niko Nalješkovicevo v zakon. Take nesreće med tem ne mogo uničiti dobre volje i vesela srca Nikolina; išće ter najde zavetje proti njim v obćevanju s prijatelji, v matematičkih študijah a osobiti v pesničtvu. Dokazom njegove vesele volje so po njem spevane veseloigre i šaljive pesme. Bil je ko matematik i astronom velma na dobrem glasu. Papa Gregor XIII. pozval ga je na sbor najglasovitijih učenjakov, kad je nastopil, da popravi julijanski koledar. Svoje starosti radi nije mogel priti sam, a poslal je dotično razpravo, koja se pohvaloj sprejela. Umril je Nikola l. 1585.

Ostavil nam je: 1. Sedem „komedij“ v stihovih; 2. 12 pesni od maskerate, 3. Ljubezne pesme; 4. Više „poslanice“ s odgovori; 5. „Deset pesni bogoljubnih“; 6. Povećo pesen, „o razmišljanju varhu muke Jsukarstove.“ Od onih sedem komedij tri so pastirske, a četiri iz domaćega života, ter se zato dvostroko cene. Nijedna teh veseloiger ne odgovarja sicer povse vsem zahtevanjem umetičkim; no znaćaji osob, koja nam se v njih prikazuju, pričajo nam povsoda pesnika filosafo. Ravno tako so mikavno i lepo, kakor primerno-istinito i naravski naslikane. Čini se, da je pesnik ove drame odlučil samo za svoje prijatelje, da jih čitajo; kajti šiba v njih takrat navadne bedarije i pregrehe mladeži i starosti najtrpkijoj porugoj i brez vsakošne prizanašbe. V poetičkih poslasticah posnema v stihotvorbi i slogu vidno Vetranicia i Dimitrića. Njegove anakreontičke pesme, takodjer po Vetranovićevih, odlikuju se lahkoćoj i nežnostjo.

No bilo je ne samo po Splētu i Dubrovniku, nego i po drugih mestih pesnikov. Tako na malom otoku Hvaru, gde se je porodil već pomenuti Lucić. Pol veka kasnije ugleda tu svetlo:

Peter Hektorević, vlastelin, porodiv se l. 1487. v Starem Gradu, mestu po svojoj leži, starosti i razvalinah znamenitem. Otec mu je bil Marin, a mati Kata Barbi, oba od starinske i plemenite rodovine. Odraslega odpravi otec v Splět, takrat na glasu po učenih ljudeh, gde Peter izuči srednje škole, a takim uspehom, da so ga najodličnejši Splječani vrlo cenili i roko mu prožali prijateljsko, med kojimi i sam Marulić. O čestih rogoviljenjih i napadih turskega brodovlja moral je Hektorević jako mnogo potrpevati ter se nekoč mogel le mučno oteti na majhnoj ladjici sredi po burečem morju v Italijo, kde ostane leto dnij. Vrativ se v domovino podvigne jako zgradjo na način tvrđjavice, da bi bila potnikom i siročadi v miru zaklonom, a obranoj gradu za rata, koja ima mnogobrojnih latinskih i slavenskih napisov, koji povse kažu o jasnem duhu i omikanem ukusu svojega sačinitelja. Na crkvi sv. Petra čita se od njega: „Putniče, koji znaš, čim se raj dobiva, Evo ovdi Isus tvoj u grobu počiva; Poj mu se pokloni, poštuj boga tvoja, Neka se ukloni oda zla svakoga“. Pesništvo bilo mu od mladosti glavnim je poslom. Ribarija bila je najmilija mu zabava, ter v svojih ribarskih pesnih napominje često dragega si prijatelja i vrstnika Bertučevića, plemića iz Hvara i maltežka viteza. Takodjer v Dubrovniku imel je više po duhu sorodnih prijateljev, kojim je često poročival o prestanoj nezgodi i o napadih protina, koji ga je mučil. Peter prožil je še veću nesreću svoje oćevine. Turci l. 1561. porobe i popale veći del Starega Grada; a Petrova se tvrđjavica održi proti navali ter spasi njega i poveći del gradjanstva. No tuge tedaj pretrpljene skratile so mu život. Umril je početkom marca 1572.

Hektorevićevi spisi so žalibože većinoj propali ali kdo zna, kde zakopani. Poznata mu dela so: 1. Prevod Ovidove pesni: „de remedio amoris“; 2. „Skup različnih svetskih i pobožnih pesni hrvatskih i latinskih“, ter i „poslanice“ v stihovih i v prozi; 3. dve poetički poslanici M. Vetraniću i N. Nalješkoviću, l. 1541; 4. Dva igrokaza, najme „Mučenje sv. Lovrinca“ i „Posvetilište Abramovo“; 5. „Ribanje i ribarsko prigovaranje“, koje je jamačno i najglavnije. Ovim je dokazal, da je bil ne samo pravi pesnik, nego i izvrsten filozof. Pesnik vpisuje razlike vrsti ribarije, kojoj se strastno zabavljaj je v dolgem ozkem dolu starogradske i v družbi više prijateljev. Polno pesničko drznih novih mislij; jezikovno zanimivo zarad umetnih besed o ribariji. Izdano je ovo delo prvič l. 1568. v Mletcih; drugič 1638. isto ondě, a tretjič v Zadru 1846.

Peter Zoranić, malobraćanin iz Nina, gde se je porodil l. 1508, izvrsten pesnik, a o njegovem životu manjkajo nam vsakolika poročila. Umril

je l. 1550. Po ukusu italijanskega pesnika Sannazzara složil je na pol v prozi na pol v versih: „Planine, ke zdarže u sebi pesni pete po pastirih, pripovisti i pritvore junakov i deklie i mnoge ostale stvari“. Tako je zaljubljen bil v jezik i narod svoj, da je težko ondč žalil, ker tudje književnosti domačo nadvišujo; ker mu divji Turčin gazi i hara domovino; i ker ljudje ne marajo za svoj jezik hrvatski, dapače ker ga se sramujo i stide, a v tujem radi pišo i pojo. Spominje še dvoje svojih del, najme „Ljubveni lov“ i „Vilenico“, a to se izgubilo.

Osebine dalmatinske literature v obče pokazuje, da so pesnici duševno zavisili o Italijanskoj. Ondč stekli so gotovo vsi svoje više naobraženje, baveći se mnogo italijanskoj literaturoj i pevajoći pesme jednako y italijanskem i hrvatskem jeziku. Po italijanskih uzorih birali so predmete si za svoje pesmotvore, a neki prevajali iste italijanske pesme na hrvatski. Malo po malo nadvladala je kod njih štokavščina. More se v obče reći, da je v XV. stoletju imela prevago čakavščina, v XVI. štokavščina, počemši od Vetranicia i Nalješkovića. Ali ta promena nije dogodila se naglo, nego obe narečji borili ste se med soboj celo XVI. stoletje. Prelaz k pravim klasikom dubrovačkim čine dva pesnika: Dinko Ranjina i Dinko Zlatarić.

Dinko Ranjina, iz vlastelinska kolena, v više pogledih odličan muž, porodil se je l. 1536. v Dubrovniku, ter v mladosti posvetil se jako marljivo učenju lepih znanostij. Roditelji ga odpošljo v Mesino, da se bavi trgovanjem; a on ne opusti vežbati se v narodnem pesničtvu i razvč tega naučiti se i grščine. Kmalu odide v Firenco, gde tiska l. 1563. svojo zbirko pesnij. Onda svojim umom tako se je odlikoval, da ga je sam Kozimo de Medici obdaril vitežstvom sv. Stepana. Dinko, pregledav vso Italijo, povrati se v domovino, gde odbran državnim věćnikom tako je sdušno i revno obnašal to čast, da ga je obče priznanje povišilo do sedemkrat na kneževsko stolicu. Da-si ravno je bil oženjen ter imel deco, za koju nežno je skrbel da jo odgoji, ipak nije omrznula mu revnost do učenja; še v poznijoj starosti pisal je sastavke o npravstvenih predmetih, kakor i elogije na čast svojim prijateljem. Umrl je leta 1607. Posvetnjak ličnih šeg ljubil je bliščobo, ob jednom pak bil je pogostljiv i dobrotljiv, ter cenil nad vse obćevanje z omikanimi prijatelji. Poznati plod njegovega rada so: 1. „Pesni razlike“; 2. „Prevodi iz latinskih pesnikov Tibulla, Propercija i Marcijala, i grčkih Filemona i Moska. V svojih drobnih pesnih posnemal je v merilu i slogu najstarije izglede Vetraniceve i Dimitrijeve, ter ima mnogo od njihove naravske sile i izvornosti i izrazu.

(Dalje prih.)

V noternjoj Srbiji.

Pótopisna črtica.

A. S.

(Dalje.)

Od tod naprej vije se cesta uz rečico Despotovico v početku po precej širokoj, rodovitnoj, pa tudi lepo obdelanoj dolinici. Vendar ta postaja vedno ožja, dok se na zadnje ne premeni v tesni klanjec, gde so na više mestih morali cesto v sive skalnate stene, koje se z obeh strani na nekoliko korakov bližajo, sklesati. Že se je celo storil mrak. V gigantičkih slikah, kojih čarobnost je rodeča se noč še za mnogo povečavala, dižejo se ob desno i levo gole, kakor zid osovne pečine do visokih vrhuncev, ki so obrasli s prastarimi hrastovi, molečimi se svojimi že na pol suhimi glavicami v sivo nebo. Vsakega sledu človeške bližine nestane; le Despotovica šumi glasno, vijugajoč se okolo golega skalovja, kakor da ti hoče pripovedovati o mnogih znamenitih dogodkih, ki jih je gledala v teku minolih časov. Ali za dobro uro začne se dolina spet širiti; visoki vrhovi gor ob desno i levo postajajo vse okrogliji i prijazniji, ter nižji, a ob enem se odmičejo vedno dalje od ceste, dok se na zadnje spremeni dolina v precej prostrano visoko ravnino, na kojoj sedi Milanovac. Nije še dolga, kar je se mesto zvalo Brusnica, ali v čast svojemu mlademu knjazu prekrstilo je svoje ime, ki je ga sicer spominjalo na poslove njegovih prejšnjih stanovnikov, ter je kakor naslednik starega Rudnika — glavno mesto za rudničko okružje. Nijednega mesta nisem videl v Srbiji, ki bi mu tako celo manjkalo turski značaj, kakor Milanovcu. Vse hiše so većinom nove, v evropejskem slogu zidane, lepo pobeljene, a med njimi diže se prav lepa nova crkev. Ko se enkrat spet začne razkapati njedra rudničkih gor, ter njihovi zakladi vaditi na svetlo; ko enkrat spet zapoje kladvo, ter se začne na novo rudarsko življenje v temnih zdaj zapuščenih poklinah, prodorih i dolinah, za tada se tudi Milanovcu obeta zlata doba. A to bode, ko se enkrat odpró potevi i lakša komunikacija v noternjoj Srbiji, ko enkrat zažvižga hlapec v gornjoj moravskoj dolini. Da pa na to ne bode dolgo čakala Srbija, zato bo gotovo skrbela obzirna i za napredek zemlje neumorno radeča vlada knjaza Milana. — Podal sem se v gostilnico, ležečo blizu poštne postaje, da pričakam odlazek pošte, ter malo obskrbim želodec i grlo, a to mi je bilo potrebno, ker imel sem pred seboj skoro celonočno potovanje. Našel sem tukaj enega poštnege činovnika i učitelja. Kako navadno smo se skoro spoznali, ter pričeli prav živi razgovor. Pitanju i odgovaranju, kako je pri nas na Slovenskem in Hrvatskem nije bilo konca ni kraja; tudi sem njima moral reči, kaj sodim o napredovanju Srbije. Učitelj mi je na dalje pripovedal, kako imaju tudi

v Milanovcu čitališče, ter kako marljivo berejo tudi naše slovenske i hrvatske časnike. „Tako gospodine“ — svršil je — „moramo gledati mi, da nadoknadimo ono, u čem zaostasmo, dok nas je gazilo turško kopito; a nadamo se, da ćemo vas, zapadnu braću, skoro dostignuti.“ Iz vsega srca, pa tudi prepričanja sem mu pritrdil. Med tem je zatrobil postiljon i moral sem vzeti slovo — če tudi ne rad — od mojih dveh novih znancev. Spremljala sta me do kol; srčno smo si stisnoli roke i ko so kola že drdrala po mestnem tlaku, čul sem še glasni „sretno pošao!“ Mesec je oblival z bledo svitlobo prijetno sliko Milanovca, ko sem ga zapuščal.

Že smo prevalili kako miljo ceste, ki s početka drži severno, kar me zbudi iz polusna nenavadno drmanje kol; prelazili smo Despotovico blizu njenega vrela, i ker nije bilo mosta, imel je postiljon malo težaven posel, spraviti voz spet na trdo cesto. Zdaj se ogne cesta iztočnim pravcem proti Kragujevcu; vedno se vijuga v vis s početka med nižjim hribovjem, ali kmalo se začelo s obeh stranij dirati z gostim, crnim logovjem obrasle visoke gore — bili smo v srcu notrnjih srbskih gor, v tamnoj Šumadiji. V mesečnoj polusvetlosti videl sem na desno proti jugu Črno goro, veliki gorski sklop, ki izpolnjuje ves prestor med rečicama Despotovico i Gružu vse do Morave. Na levo stirmi v nebo Črnuč planina, a njoj malo dalje proti zapadu Rudnik planina; na zapadnjem njenem podnožju so razvaline starodavnega grada Rudnika. Voz se je pomikal prav po malo naprej, ker cesta vijoča se vedno navzgor mora prekoračiti mnoga strma mesta. Polagano tuljanje na kolih v lepoj mesečnoj noči se je celo zlagalo z mojim sanjavenjem, koje se me je polastilo tukaj.

Koliko znamenitih dogodkov je pač bilo pozoriščem to gorovje! Tukaj blizu samo nekoliko milj proti severo-iztoku, v Topoli rodil se je srbski ustanek, pognala je klica srbske slobode. Tukaj so se zbirale čete srbskih junakov, da nose pogubo smrtnemu sovražniku; od tod so se one spuščale na vse kraje, ter napadale Turke; v teh krajih je največkrat taboril Turkom toliko strašen i škodljiv Črni Juri. Nepristopni klanjci, gosto s šumo obrasle planine Šumadije bile so vedno segurno pribežališče i zavetje hrabrim braniteljem za slobodo očetnjave svoje i to više krat, ko je bilo povsodi drugde že vse izgubljeno. I na novo se je spet tukaj vnela iskra ustanka, njegov požar se je širil od tod na vse kraje, dok se na zadnje nije uklonil na vseh stranah po ljutih, krvavih bojih povsodi potolčen kleti dušman iz zemlje. Vsaki hrib, vsaka planina bi znala morde, da more govoriti, pripovedati koje znamenito zgodbo iz teh za Srbijo i njene junake toli osodepolnih i slavnih časih. V take misli vtopljen nisem skoro ni opazil, da sem se že odmaknol iz Šumadije, ter se spuščal vedno navzdol v dolino Lepenice, v kojoj sedi Kragujevac. Na enkrat zadeno mi oči na množino lučic na enem mestu zbranih; to bo Kragujevac, po-

mislim, pa tako mi je tudi postiljon pritrdil. Vendar še sem bil više, nego celo uro od mesta oddaljen. Postiljon je sicer z bičem naganjal konja, da je v urnem teku divjal naprej; vendar cesta se je vlekla i vlekla najpred navzdol po gomoljastih hribih, za tim pa po precej širokej dolini ob Lepenici, gde me je pozdravila gosta jesenska megla, koja se je privalila od iztoka, menda od Morave. Na zadnje sem vendar začel srečavati hiše Kragujevačke, pa tudi že pred vidjene lučice so se mi spet prikazale — malo pred mi jih je megla zagrnola —; bile so prišle iz vojničke bolnice, ogromne zgrade na zapadnoj strani mesta; ki še je bila vsa razsvetljena. Misli sem, da bom našel mesto vse že v trdem spanju; vendar sem se zmotil. Že od dalječ sem čul iz sredine mesta hrumečo glasbo; večina hiš bila še je razsvetljena, ter sem mogel videti, da so vse hiše nakinčane z narodnimi zastavami. Neobična živahnost še je vladala po mestu, če ravno je bila že tretja ura po pol noči. — Bila je ravno v Kragujevcu zbrana „narodna skupština“ — v jeseni 1871. — Knjaz se vsemi ministri i ostalim pratničtvom prišel je pred nekojimi dnevi v Kragujevac; mesto je svojega ljubljenege i nadepolnega mladega vladarja z navdušenjem i velikim slavljem sprejelo, pa od tod tudi danes še ta neobična buka i nemir v poznj noči po mestu. Ravno ko sem se vstavil pred poštno hišo, ki stoji nasproti elegantnoj gostilnici „k varoši Kragujevcu“, i iz koje je donela že pred omenjena glasba, izide knjaz se svojo pratbo k počitku, spremljan od burnega „živio“, ki ga je klicalo še v velikem broju na ulici zbrano občinstvo; bil je tukaj na večernej zabavi, ki mu jo je priredilo gradjanstvo kragujevačko. Zatim še le po malo začel je taboriti mir nočni po ulicah mesta, kar je tudi mene spominjalo, da si iščem prenočišča, ker do dneva bilo še je precej daleč; tudi sem bil vturdjen od dolgega potovanja.

(Dalje prih.)

Nesrečni pesniki.

J. P — t.

Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Pevcu vedno sreča laže.

Preširen.

Pri nas res ne cvetě pesnikom a tudi ne drugim pisateljem zlata doba.

Včasih prinaša literatura milijone, a vendar je tudi bilo pri družih narodih mej pesniki mnogo siromakov in jih še bo. Poslušajmo, kako nam pripoveda Sauter:

Homér je živel potovaje po grških vaseh živé od miloščine. — Grkinja Sappho je bila pesnica ter je ljubila; pa ljubila je nesrečno. Oni, ki jej je bil vse, njena misel, njene sanje, njeno bitje srca, njeno življenje,

ta edini, po imenu Phaon, opovrgel jo je ter jej nij povračal njene ljubezni. „Zaljubljena ljubezen, zaljubljeno življenje“, donel je refrain njene duše. Z levkadske skale skočila je v zevajočo globino morsko, ter našla ondi mir in grob. — Plautus, rimski dramatični pesnik, bil je siromak vse življenje; da bi vsaj življenje pretolkel, hodil je po hišah žito mlet in si tako služil vsakdanjo hrano. — Pesnik Lutorius se je predrznil v žalogrdu ogrditi Agamemnona, Tiberius ga je zato dal usmrtiti. — Titus Carus Lucretius, rimski pesnik spisa: „De rerum natura“, je znorel pijan ljubezni, in v tem stanju se umoril. — Ovidius Naso, Dante Alighieri, pesnik „božje komedije“, in švedski pesnik Thomas Thorild, ki je pisal „o splošni svobodi razuma“, umrli so v prognanstvu. — Torquato Tasso, pesnik „osvobodjenega Jeruzalema“, bogato obdarjeni Moreau in Lauretta Innotova, vojvodina Abrantska, umrli so, kakor tudi Camoëns, pesnik „Lusiad“, revno v bolnišnicah. Petnajst let pozneje postavili so Camoëns-u spominek. — Pesnik Schubart, pravi titan, sedel je deset let v trdnjavi kot žrtva kabinetne nepravčnosti. — Pesnik Stubbs je napisal pamflet k ženitvanju slavne angleške kraljice Elizabete s francoskim princem; Elizabeta mu je dala zato očitno na trgu po rabeljnu desno roko odsekati. — Jonathan Swift je ustanovil za svoj denar hišo za nore, a bil je sam prvi, ki je prišel v njo. — Mihael de Cervantes Saavedra, pisatelj „Don Quixota“; Samuel Buttler, stvaritelj komične epopeje „Hudibras“; — Pierre Corneille, pesnik „Cida“; Tomaz Otway, pesnik „osvobodjenih Benetek“; Jos. Bog. Willamov, nemški basnik; Vilem Heinse, pesnik ognjenega „Ardinghella“; John Dryden, angleški dramatični pesnik; Francozje: Miklavž Gilbert, Jakob Malfilâtre, Elise Meroveur in nemški lyrik Aug. Schreuzler poginili so gladu. — Gerarda de Nerval, darovitega sodruga francoskih novoromantikov, našli so neko zimsko noč brez krajevarja v žepu na neki svetilnici v Parizu obešenega. — Angleški lyriki: Carey, Chatterton in dvajsetletni francoski pesnik Jules Mercier so se zaradi revščine in skrbi sami končali. — J. Ewald in J. Henr. Vessel danska pesnika; Christ. Günther, pesnik šlezke šole; Dominikus Baudius, leydenski pesnik; Bogomil Vilem Burman iz Lužice; Erik Jan. Stagnelius, švedski pesnik, in Christ. Grabbe, navdušeni pesnik „Hohenstaufov“, poginili so v grezi razuzdanosti. — Rihard Savage, angleški spisovatelj veselih iger, umrl je v newgatski ječi zaradi dolgov. — Hölty, Bürger, van der Velde, veliki Robert Burns in Vilem Waiblinger živeli so v vednih britkostih in pomankanjih. — Romantik in humorist Wetzlar iz Sonderhausna in genialni pesnik vesele igre „Der Hofmeister“, Reinhold Lenz, sta znorela ter živela od miloščine; umrla sta neobžalovana in nepoznana. — Sonnenberg, pesnik „Donate“, Hen-

rik Kleist, pesnik „Katinke Heilbronske“, in humoristični novelist Daniel Lessmann, našli so zadovoljnost, ktere jim niti življenje niti umetnost nista mogle dati, v prostovoljni smrti. — Angleški dramatik Shelley, Byronov prijatelj, je utonil, pregnan iz domovine, v morskih valovih. — Razžaljen v svoji spisovateljskej časti skočil je latinski pesnik Kaspar Barläus v Amsterdamu v vodnjak. — Nepoznan znorel je epigramatist Mojzes Kuh, in grof August Platen-Hallermünde se je mučil do smrti. — Fr. Schulz, spisovatelj izvrstnih historičnih romanov, Rob. Southy, duhapolni angleški pesnik, Nikolaus Lenau, Esaias Tegner in Hölderlin bili so dolga leta bolni na duhu. — Luiza Brachmanova, siromašna pesnica, se je utopila zaradi nesrečne ljubezni. — Karolina Stieglitz-ova in pesnica Karolina z Günderoda usmrtili ste se z bodalcem, prva, da bi pomogla svojemu možu k poetičnemu navdušenju, druga, da bi zlajšala rane svoje ljubezni. — Angleška pesnica Elizabeta Letitia Landon-ova, vzvišanega duha, jako zmožna, povsod čislana, se je ostrupila. Madjarski pesnik grof Majlath končal je s hčerjo vred življenje obteženo s skrbmi v valovih staremberškega jezera. — Moric Reich iz Rokytnice v Čeahah, obesil se je v gozdu iz obupnosti, ker se mu ni hotelo posrečiti na literarnem polju. — In če na dalje še omenimo nesrečnega ruskega pesnika Lermontova, poljskega Adama Mickiewicza, imamo dovelj vzgledov, kako osoda preganja pesnike, možé, ki posvetijo svoje življenje v duševni prid narodu.

Sedaj pa premislite in primerjajte, vzemite v roke tudi kroniko domačo, poprašajte na pokopališčih v zadnej dobi umrle, ozrite se po še živečih in pomnožite to vrsto še z nekterimi izmed naših pesnikov, in najdete obistinjeno sodbo Preširnova.

D r o b n o s t.

J. P.

Primer visoke starosti.

Kot primer nenavadne starosti imenujejo amerikanske novine nekega Braziljanca v Cap Frio, v provinciji Rio de Janeiro. Mož se zove José Martino Coutinho in je rojen 20. maja 1694 v Saquarami. Coutinho je šče zdaj pri vseh telesnih in duševnih močeh; samo kolena mu nekoliko postajaje trda. Coutinho ima tudi precej rodbine; on šteje 42 otrok, 123 vnukov, 86 vnučičev (pravnukov), 23 pravnučičev in 20 prapranučičev.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.